

КУЛИКИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

В.О. Новак

Waders of Khmelnytsky region. - V.O. Novak. - Berkut. 8 (2). 1999. - Material was collected in 1989-1998. Literature data for last 150 years were analysed. Total stay of 28 wader species in the region was proved (Table). During last 15 years 26 ones were found. 10 species breed in the region, 12 species occur during migrations, 4 species are only vagrant. [Ukrainian].

Key words: Khmelnytsky region, fauna, waders, distribution, numbers.

Address: V.O. Novak, 31535 Goloskiv, Letychiv district, Khmelnytsky region, Ukraine.

Матеріали для даного повідомлення зібрані нами під час проведення польових досліджень у 1989-1998 рр. Проаналізовані також доступні літературні матеріали за останні 150 років. Загалом доведено перебування в регіоні 28 видів куликів (таблиця), з них за останні 15 років виявлено 26. У даний час на Хмельниччині гніздиться 10 видів, ще 12 спостерігали під час міграцій, а 4 – інколи залітають. Більш детальну інформацію наведено нижче.

Сивка морська (*Squatarola squatarola*). Відома лише одна достовірна зустріч 25.10.1908 р. в околицях м. Кам'янець-Подільський (Храневич, 1929).

Сивка звичайна (*Pluvialis apricarius*). Пролітний вид. Зустрічається біля мілководних водойм, які з'являються внаслідок танення снігу чи в результаті розливів річок. Віддає перевагу водоймам, що утворилися на ріллі чи озимині, біля водойм на луках зустрічається рідше. В окремі роки міграція триває дуже інтенсивно. Так, у квітні 1996 р. поблизу с. Голосків Летичівського району в долині р. Південний Буг спостерігали зграю з 2000 особин.

Пісочник великий (*Charadrius hiaticula*). Залітний вид. Зустрічається невеликими групами по 3-6 птахів на мілководдях обезводнених ставків. У гніздовий період (15.06.1978 р.) особина виявлена поблизу с. Ясне Волочиського району (Каталог ..., 1991).

Пісочник малий (*Ch. dubius*). Рідкісний вид. Гніздиться спорадично на ставкових комплексах чи відстійниках у долинах малих річок. Зустрічається переважно на

дамбах, рідше на островах чи обезводнених ставках. У західній частині Летичівського району (292 км²) гніздиться до 3 пар, а в межах області (20000 км²), очевидно, не більше 100 пар. Обліки на гніздуванні проводилися шляхом картування з підрахунком гніздових територій під час обстеження відповідних біотопів.

Чайка (*Vanellus vanellus*). Звичайний гніздовий вид. Поширений по всій області за винятком суцільних лісових масивів Малої Полісся. Віддає перевагу лукам, у меншій кількості зустрічається на болотах, ставках чи сільськогосподарських угіддях. Найчисельніший з куликів. У верхів'ях р. Південний Буг на 100 га нараховано 25-30 пар, на заболочених ділянках – 10-15, на орних землях – 5 (Татаринів, 1980). На даний час в області очевидно гніздиться до 2000 пар. Обліки на гніздуванні проводилися шляхом картування з підрахунком гніздових територій або шляхом обліку птахів з тривожною поведінкою на маршруті у відповідних біотопах.

Чоботар (*Recurvirostra avosetta*). Залітний вид. Для ХХ ст. відомо дві зустрічі по одній особині: 14.09.1925 р. – поблизу с. Геменець Кам'янець-Подільського району (Храневич, 1929) та 28.07.1996 р. – на мілководдях водосховища Нижні Анастасці поблизу смт Меджибіж Летичівського району.

Довгоногі (*Himantopus himantopus*). Рідкісний гніздовий вид. Пару птахів виявлено 7.05.1994 р. на обезводненому ставку поблизу смт Меджибіж. Гніздування пари довгоногів зареєстровано у липні –

Характеристика видового складу куликів Хмельницької області
Characteristic of wader fauna of Khmelnytsky region

Вид	Species	Статус	Status	Чисельність		Точність оцінки Precision of estimation
		1900- 1950	1951- 1980	1981- 1998	min	
<i>Squatarola squatarola</i>		3	—	—		
<i>Pluvialis apricarius</i>		2	2	2		
<i>Charadrius hiaticula</i>		2	3	3		
<i>Ch. dubius</i>		1	1	1	50	100
<i>Vanellus vanellus</i>		1	1	1	1000	2000
<i>Recurvirostra avosetta</i>		3	—	3		
<i>Himantopus himantopus</i>		—	—	1	1	2
<i>Haematopus ostralegus</i>		3	—	2		
<i>Tringa ochropus</i>		2	2	1?	20	50
<i>T. glareola</i>		1	2	2		
<i>T. nebularia</i>		1	2	2		
<i>T. totanus</i>		1	1	1	400	500
<i>T. erythropus</i>		2	2	2		
<i>Actitis hypoleucos</i>		1	1	1	500	1000
<i>Phalaropus lobatus</i>		—	3	3		
<i>Phylomachus pugnax</i>		1	2	2		
<i>Calidris minutus</i>		2	2	2		
<i>C. temminckii</i>		2	2	2		
<i>C. alpina</i>		2	2	2		
<i>C. ferruginea</i>		2	2	2		
<i>Lymnocyptes minimus</i>		2	2	2		
<i>Gallinago media</i>		1	1	1?	?	?
<i>G. gallinago</i>		1	1	1	400	500
<i>Scolopax rusticola</i>		1	1	1?	?	?
<i>Numenius arquata</i>		1?	2	2		
<i>N. phaeopus</i>		1?	—	3		
<i>Limosa limosa</i>		1	1	1	50	100
<i>Glareola nordmanni</i>		3	—	—		

Примітка. Статус перебування: 1 – гніздиться, 2 – спостерігали на прольоті, 3 – залітний вид; чисельність наведено у парах; точність оцінки чисельності: 1 – якість даних невисока, 2 – оцінка базується на обмеженій кількості даних, 3 – кількісними обліками охоплено значну територію, але обліковано не більше 50 % усієї гніздової популяції.

Note. Staying status: 1 – breeds, 2 – observed during migration, 3 – vagrant species; numbers are given in pairs, precision of number estimation: 1 – quality of data is low, 2 – estimation bases on limited data, 3 – large territory is covered by counts, but less than 50 % of the whole breeding population is counted.

серпні 1996 р. в околицях с. Ясне (Гулай, Гулай, 1997).

Кулик-сорока (*Haematopus ostralegus*). Зрідка зустрічається на прольоті в центральних (Летичівський і Хмельниць-

кий) районах області по 1-4 особини. Спостерігали на мілководдях чи острівцях рибозплідних ставків і весняних розливів річок. У гніздовий період відомо дві зустрічі: 26.05.1996 р. – 2 особини на мілковод-

дях водосховища Нижні Анастасівці поблизу смт Меджибіж і 5.07.1996 р. – 2 птахи на березі Дністровського водосховища поблизу с. Велика Слобідка Кам'янець-Подільського району (Скільський та ін., 1996).

Коловодник лісовий (*Tringa ochropus*). Звичайний пролітний вид. Можливо гніздиться на Малому Поліссі (Ізяславський, Шепетівський, Славутський і Полонський райони). Нам відомі зустрічі поодиноких пар у репродуктивний період у центральних (Летичівський, Старосинявський і Деражнянський) районах; тут можливе гніздування 5-10 пар (3000 км²). А в межах усієї області очевидно розмножується не менше 50 пар. Облік проводився шляхом картування з підрахунком кількості гніздових територій на маршруті через регіон досліджень.

Коловодник болотяний (*T. glareola*). Звичайний пролітний вид. Інколи влітку зустрічаються кочуючі особини.

Коловодник великий (*T. nebularia*). Нечисельний пролітний вид. Спостерігали на ставках і мілководних водоймах, що утворилися після розливів річок.

Коловодник звичайний (*T. totanus*). Гніздовий вид. Віддає перевагу лукам у долинах річок чи поблизу ставків. У західній частині Летичівського району (292 км²) гніздиться до 10 пар, а в межах області очевидно – до 500 пар. Облік проводили шляхом картування і підрахунку птахів з тривозною поведінкою на маршрутах у відповідних біотопах.

Коловодник чорний (*T. erythropus*). Нечисельний пролітний вид. Спостерігали на ставках і долинами річок.

Коловодник набережний (*Actitis hypoleucos*). Гніздовий вид. Як правило, зустрічається поблизу ставків і водосховищ, рідше – на річках. У західній частині Летичівського району гніздиться до 10-15 пар, а в межах області – до 1000 пар. Облік проводився шляхом картування з підрахунком кількості гніздових територій на маршрутах через регіон досліджень.

Плавунець круглодзьобий (*Phalaropus lobatus*). Залітний вид. Відомі зустрічі лише на штучних водоймах: 25.07.1974 р.

– 2 особини поблизу с. Ясне (Каталог ..., 1991), 14.08.1994 р. – птах поблизу с. Митківці Летичівського району та 5-6.09.1998 р. – 3 особини, а 9.09.1998 р. – 7 поблизу смт Меджибіж.

Задирак (*Phylomachus pugnax*). Звичайний пролітний вид. Мігруючи зграї перебувають на луках у долинах річок або на обезводнених ставках. Скупчення сягають іноді до 500-1000 особин. Можливо, що в межах сучасної території області раніше гніздилося кілька пар (Кесслер, 1852; Храчевич, 1929; Godyn, 1939).

Побережник малий (*Calidris minutus*). Звичайний пролітний вид. Ми спостерігали лише на обезводнених ставках зграйки до 50 особин.

Побережник білохвостий (*C. temminckii*). Рідкісний пролітний вид. Зустрічається на обезводнених ставках.

Побережник чорногрудий (*C. alpina*). Звичайний пролітний вид. Ми спостерігали на обезводнених ставках зграйки чисельністю до 120 особин. Інколи птахів зустрічали і в травні.

Побережник червоногрудий (*C. ferruginea*). Рідкісний пролітний вид. Виявлений на обезводнених ставках.

Баранчик малий (*Lymnocyptes minutus*). Рідкісний пролітний вид. Спостерігали у долинах річок і на обезводнених ставках.

Баранчик великий (*Gallinago media*). Рідкісний гніздовий представник орнітофауни (Кесслер, 1852; Храчевич, 1929; Марисова, Талпош, 1984). Власні дані по виду відсутні. Сучасна кількість гніздових пар невідома.

Баранчик-крехтун (*G. gallinago*). Гніздовий вид. Зустрічається на луках і в долинах річок, інколи – уздовж меліоративних каналів. У західній частині Летичівського району гніздиться до 10 пар, а в межах області – близько 500. Облік проводився шляхом підрахунку токуючих самців на маршрутах у відповідних біотопах.

Слуква (*Scolopax rusticola*). У незначній кількості вид гніздився на Малому Поліссі (Татаринів, 1980). Протягом останніх

років виявлений лише на прольоті по всій області, а нові дані по гніздуванню відсутні.

Кульон великий (*Numenius arquata*). Рідкісний пролітний вид. Зграйки до 10 особин спостерігали долинами річок на весняних розливах та обезводнених ставках.

Кульон середній (*N. phaeopus*). Залітний вид. Останнє спостереження датоване 12.04.1996 р. – птах виявлений у долині р. Південний Буг поблизу с. Голосків у зграді великих кульонів.

Грицик великий (*Limosa limosa*). Гніздовий вид. Бачили лише біля риборозплідних ставків і на оточуючих луках. У західній частині Летичівського району гніздиться до 3 пар, а в межах усієї області – близько 100. Облік проводився шляхом підрахунку птахів з тривожною поведінкою на маршруті через територію досліджень.

Дерихвіст степовий (*Glareola nordmanni*). У минулому залітав на територію області (Храневич, 1925-1926).

ЛІТЕРАТУРА

- Гулай О.В., Гулай В.І. (1997): Гніздування довгонога у верхів'ях Південного Бугу. - Беркут. 6 (1-2): 46.
Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітологічні спостереження за 1989-1990 рр. (1991): Луцьк. 2: 1-156.
Кесслер К.Ф. (1852): Птицы голенастые и водные. - Ест. история губерний Киевского учебного округа. Киев. 4: 1-102.
Марисова І.В., Талпош В.С. (1984): Птахи України (польовий визначник). Київ. 1-184.
Скільський І.В., Бучко В.В., Школьний І.С. (1996): Кулик-сорока – новий вид північно-західної частини Прут-Дністровського межиріччя. - Беркут. 5 (2): 230.
Татаринів К.А. (1980): Фауна хребетних. - Природа Хмельницької області. Львів: ЛДУ. 105-115.
Храневич В.П. (1925-1926): Огляд фавни птахів Поділля. - Нарис фавни Поділля. Вінниця. 1: 34-90.
Храневич В.П. (1929): Матеріали до орнітофауни західних округ України. - Запис. Кам.-Под. наук.-досл. катедри. Держ. вид-во України. 1: 5-43.
Godun Z. (1939): Badania avifauny północnej krawędzi Podola. - Kosmos. 64 (1): 1-59.

Україна (Ukraine),
281470, Хмельницька обл.,
Летичівський р-н, с. Голосків.
В.О. Новак.

Книжкова полиця

Вийшли з друку:

• *ІВА території України: території, важливі для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів.* Київ: СофтАРТ, 1999. 324 с.

Книгу можна замовити в Українському товаристві охорони птахів:

01103, м. Київ-103, а/с 13

- *Зимние учеты птиц на Азово-Черноморском побережье Украины. Алушта-Киев, 1998. 48 с.*
- *Кривицкий И.А. Казахская "целина" и птицы.* Харьков, 1999. 88 с.
- *Проблемы изучения фауны юга Украины.* Одесса: Астропринт, Мелитополь: Бранта, 1999. 158 с.
- *Журавли Украины.* Мелитополь, 1999. 147 с.
- *Гудина А.Н. Методы учета гнездящихся птиц.* Запорожье: Дикое поле, 1999. 241 с.
- *Петросян С.О., Петросян О.С. Оология и нидология птиц Армении.* М.: ВИНТИ, 1997. 155 с.
- *Константинов В.М., Климов С.А., Зорина З.А., Мельников М.В., Хохлов А.Н., Фадеева Е.О. Врановые птицы.* Библиографический указатель 1971-1997 гг. Москва-Липецк, 1998. 98 с.
- *Климов С.М., Сарычев В.С., Недосекин В.Ю. и др. Кладки и размеры яиц птиц бассейна верхнего Дона.* Липецк, 1998. 120 с.
- *Сотников В.Н. Птицы Кировской области. Каталог оологических и нидологических коллекций.* Киров, 1999. 272 с.
- *Карякин И.В., Быстрых С.В., Коновалов Л.И. Орнітофауна Свердловской области.* Новосибирск, 1999. 389 с.
- *Московские орнітологи.* М.: МГУ, 1999. 526 с.